

Macrofaunanieuwsmail 124, 15 juli 2015

Werkwijze:

Neem een kom of emmer en vul deze met gips. Strooi vervolgens wat zand van het strand over het gips. Druk een voet en verschillende soorten schelpen in het strand zand. Wanneer het gips volgens de verpakking hard moet zijn, keer de emmer of de kom om en haal de strand gipsafdruk er uit. Veeg met een kwast het zand van de gipsafdruk.

Heb je nieuws, weetjes of vragen, VOEL JE UITGEDAAGD!

macrofauna@rws.nl

Alle verschenen nummers van de macrofaunanieuwsmail zijn nog te downloaden via de helpdeskwater site. Daarnaast is het mogelijk om vanaf nummer 100 te **zoeken op trefwoorden**.

<http://www.helpdeskwater.nl/onderwerpen/monitoring/ecologie/macrofaunanieuws>

groeten, Myra Swarte

In dit nummer:

Nieuwe publicatie Aquatische Diptera larven (Faasch 2015).....	2
Andere lees en boeken tips:	3
Veldgids Slakken en mossels.....	4
Symposium over land- en zoetwaterweekdieren van Nederland, met boekpresentatie.....	5
Bestimmungskurs Simuliidae (Kriebelmücken) - Puppen und Larven	6
Stel je voor	6
Kunnen mosdiertjes in Het Baksche Ven jeukklachten veroorzaken?	7
Onderwaterwereld Veluwemeer	8
Veldgids Rompgemeenschappen	9

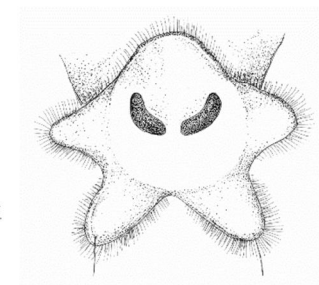
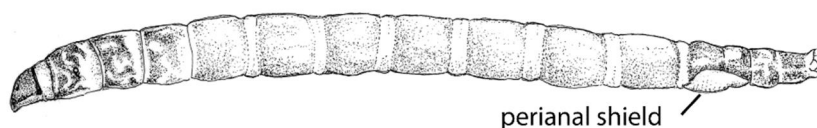
Nieuwe publicatie Aquatische Diptera larven (Faasch 2015)

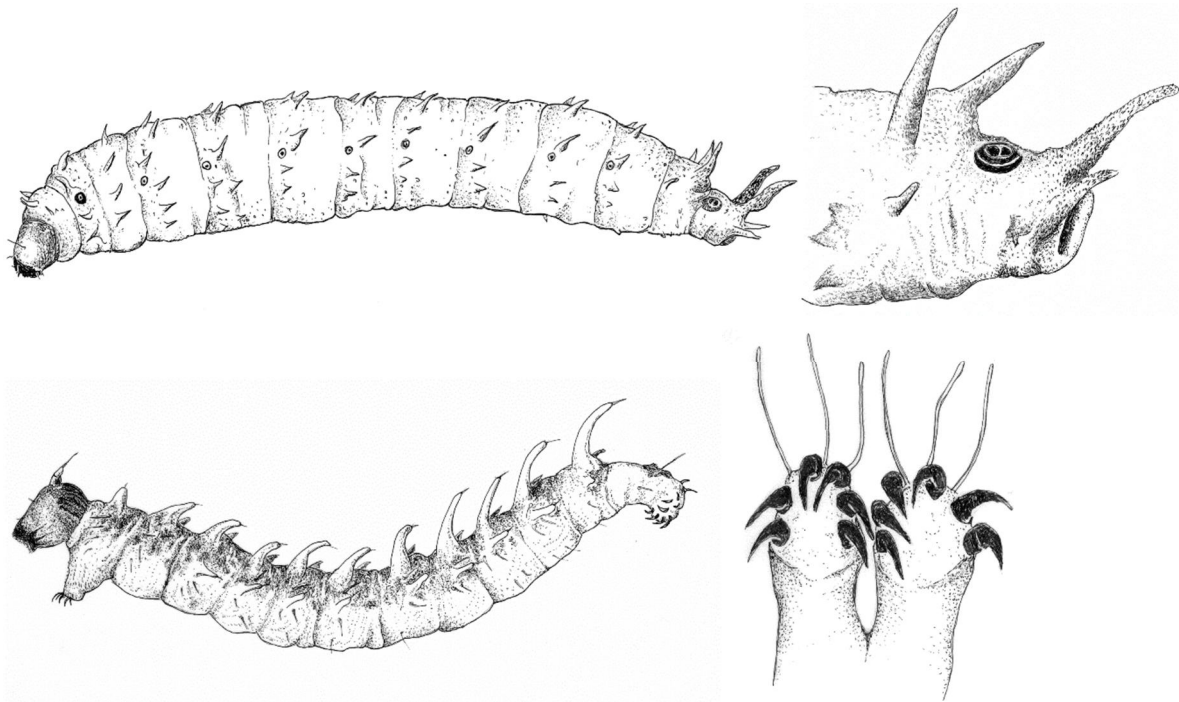
Zojuist is voor mij verschenen een tweetalige publicatie over aquatische Diptera larven van Heide Faasch. Voor wie bij de laatste diptera-larven cursus in Wageningen was, herkennen vast een groot deel van de reader terug in dit boek. Het werk is nu officieel gepubliceerd door de DGL. Dit boek geeft een overzicht van alle diptera families die men in het water tegenkomt of net daarbuiten, kortom de beesten die je in het net kunt aantreffen. In totaal worden 40 families in meer of mindere mate behandeld. Het is eerst even schrikken als je het boek open doet, want het begint meteen met een errata die een paar 'storende' foute onderschriften en figuren vermeld. Maar als je daar voorbij bladert vindt je dat absoluut niet storend meer.....wat een prachtige tekeningen !

In dit boek zijn van veel families allerlei voorbeelden te zien van de rijkdom aan vormen binnen de muggen- en vliegenlarven waaronder een paar unieke vormen en soorten die nog niet eerder zijn afgebeeld (b.v. *Twinnia hydroides* een Simuliidae zonder de 'kenmerkende' waaier).

Het boek begint met een sleutel tot familieniveau met handige paginaverwijzing naar de familiebeschrijving. Daarna wordt een overzicht gegeven van een aantal families die op basis van een aantal opvallende kenmerken kunnen worden herkend. Daarna volgen de familie-beschrijvingen. Afhankelijk van de familie worden tribus en/of genera onderscheiden vergezeld van zwart-wit tekeningen van uitstekende kwaliteit. Er worden geen sleutels gegevens doch alleen korte beschrijvingen van de kenmerken, dus wat dit betreft is het vooral een kwestie van bladeren en lezen. Maar bij larven van Diptera is het maken van een tabel vrijwel niet te doen omdat er afwijkingen bestaan van het normale beeld. Ben je al een redelijk gevorderde analist dan bieden een aantal families geen extra waarde meer b.v. bij de Chaoboridae, Culicidae, Chironomidae. Doch voor een groot deel van de families is het een aanwinst waaronder Limoniidae, Psychodidae, Empididae, Ephydriidae. Het boek eindigt met een overzicht van allerlei pop-vormen en een literatuurlijst.

De poppen vormen echter niet het belangrijkste van dit boek en het is dan ook niet compleet, maar is wel een welkome aanvulling. De nadruk ligt op larven die voornamelijk in Duitsland zijn gevonden en deels in Nederland. Het is tweetalig uitgegeven, Engels en Duits die op een bijzondere wijze tot één boek zijn samengevoegd, Engelse deel (179pp) in het voorste (of achterste?) deel en het Duitse deel (179pp) in het achterste (voorste?) deel. Samenvattend kun je zeggen dat dit een zeer waardevolle aanvulling is op deel 2 van Nilsson (1996) en Smith (1989). En voor de prijs (€ 25, excl. verzending) moet je het zeker niet laten liggen. Ik kan het aanbevelen, doch had ik persoonlijk er iets meer tekst aan gewijd. Maar er valt zoveel over te vertellen en het is zo'n soortenrijke orde dat het boek daardoor te dik gaat worden.

Faasch, H. (2015): Identification guide to aquatic and semi-aquatic Diptera larvae.
DGL-Arbeitshilfe 1-2015.

Bestelinformation:

<http://www.dgl-ev.de/publikationen/sonstige-publikationen/sonstige-publikationen.html>

Bestellen via brief or e-mail (geschaeftsstelle@dgl-ev.de)

Nilsson, A. (1996): Aquatic insects of North Europe, a taxonomic handbook. Volume 2. Apollo Books.

Smith, K.G.V. (1989): An Introduction to the immature stages of British Flies. Royal Ent. Soc., London
10(14). To download via:

http://www.royensoc.co.uk/sites/default/files/Vol10_Part14_MainText.pdf en

http://www.royensoc.co.uk/sites/default/files/Vol10_Part14_FigsIndex.pdf

Ton van Haaren

Andere lees en boeken tips:

<http://shop.lauterbornia.de/index.php>

Süßwassermollusken 14. überarbeitete Auflage van P. Glöer

Ein Bestimmungsschlüssel für die Muscheln und Schnecken im Süßwasser der Bundesrepublik Deutschland. 130 Abb. 135 pp.

Neuaufgabe des Klassikers, nun durchgehend in Farbe, ermöglicht die Bestimmung der 74 Süßwasserschnecken- und 44 Muschelarten, die bisher für Deutschland nachgewiesen wurden.

Er is een zeer belangrijke determinatie sleutel voor Tanytarsus larven verschenen in:

Lauterbornia Heft 79 (2015)

- Cuppen, H., D. Tempelman & T. van Haaren: Key for identification of 4th instar larvae of Tanytarsus Van der Wulp, 1874 of north-western Europe (Diptera: Chironomidae: Tanytarsini)

En verder bevat deze Lauterbornia nog meer interessante artikelen zoals:

- Vallenduik, H. & S. Schiffels: Parachironomus larvae (Diptera: Chironomidae) in the Netherlands, distribution and habitats. With notes on parasitizing snails and spawn of frogs

Als **literatuur aanvulling** op het artikel over snuitkevers uit de vorige nieuwsbrief kwam de volgende tip van Ton van Haaren:

Alle delen van Freude Harde en Lohse (incl. 10 en 11) zijn te downloaden via een Tsjechische site (entoliteratura.entoforum.cz)

https://www.google.nl/?gws_rd=ssl#q=k%C3%A4fer+mitteleuropas+pdf+site:entoliteratura.entoforum.cz

Deel 10 staat in <http://entoliteratura.entoforum.cz/FHL/Kafer%20Mittleeuropas%2010.pdf>

Deel 11 staat in <http://entoliteratura.entoforum.cz/FHL/Kafer%20Mittleeuropas%2011.pdf>

Veldgids Slakken en mossels

Auteur: Bert Jansen

Complete, handzame veldgids van de land- en zoetwaterslakken en -schelpen van Nederland.

- Beschrijft ruim 200 soorten, met informatie over verschijningsvorm, habitat, voorkomen, verspreiding en ecologie
- Met toegankelijke determinatietabel voor in het veld
- Tallose kleurenfoto's en illustraties
- Handige tips voor waarneming en determinatie, verzamelen en beheren

Over de auteur

Bert Jansen verzamelt al vanaf zijn veertiende slakken en schelpen. Inmiddels omvat zijn verzameling enkele tienduizenden exemplaren uit de hele wereld.

Prijs€ 29,95 (Ledenkorting 10 %)

ISBN: 9789050115155

Pagina's: 272

Formaat: 12,5 x 21 cm, genaaid gebonden | full colour

Verschijnt in oktober 2015 - bestel dit boek alvast via

info@knnvuitgeverij.nl

Symposium over land- en zoetwaterweekdieren van Nederland, met boekpresentatie

*Ter gelegenheid van de verschijning van de nieuwe **KNNV-Veldgids Slakken en Mossels (land en zoetwater)**, geschreven door Bert Jansen.*

Datum: zaterdag 10 oktober 2015

Tijd: 10.30-16.00 (ontvangst met koffie/thee vanaf 10.00)

Locatie: Radboud Universiteit Nijmegen, Huygensgebouw, zaal HG00.304
Heyendaalseweg 135, 6525 AJ Nijmegen

Tijdens deze dag worden de Nederlandse land- en zoetwatermollusken van vele zijden belicht. Met aandacht voor de geschiedenis van veldwerk en taxonomie, voor slakken in de media, voor slakken-gedrag, voor het image van slakken en meer. Met oog op de toekomst van het onderzoek aan onze Nederlandse land- en zoetwatermollusken.

En uiteraard met veel aandacht voor de nieuwe **Veldgids Slakken en Mossels (land en zoetwater)**.

10.00-10.30 – ontvangst met koffie en thee

10.30-10.40 – woord van welkom (dagvoorzitter)

10.40-11.10 – **BRODJE SLAK** – *Koos Dijksterhuis*

11.10-11.30 – **HOE HEET DIE SLAK?** PIEKEN EN DALEN TIJDENS DE JACHT NAAR JUISTE NAMEN – *Ruud Bank*

11.30-12.00 – aanbieding nieuwe **KNNV-Veldgids Slakken en Mossels**
(door auteur *Bert Jansen* aan emeritus hoogleraar *Edi Gittenberger*)

12.00-13.20 – lunch en uitdeling/verkoop van de nieuwe veldgids; signeren door de auteur

13.20-13.40 – **SCHORSBEWONENDE SLAKKEN IN DE HOOFDROL**. MOLLUSKEN REDDEN OP TV – *Tello Neckheim*

13.40-14.10 – **GENETISCHE SOORTSHERKENNING** – *Dick Groenenberg*

14.10-14.40 – **LOUTER LIMBURGSE EN ANDERE LANDSLAKKEN** – *Stef Keulen*

14.40-15.00 – pauze

15.00-15.20 – **SLAKKEN: HOE LEVEN ZE? WAT DOEN ZE?** – *Hanny Reneman*

15.20-15.50 – **KAARTEN MET SLAKKEN**. ROADMAP ECOLOGISCHE ATLAS VOOR LAND- EN ZOETWATERWEEKDIJEREN –
Adriaan Gmelig Meyling

15.50 afsluiting van de dag

Het Huygensgebouw van de Radboud Universiteit Nijmegen ligt op loopafstand van station Nijmegen-Heyendaal en is goed bereikbaar per openbaar vervoer.

Op de campus zijn voldoende parkeermogelijkheden.

Aanmelden voor deze dag kan bij macrofauna@rws.nl en wordt zeer op prijs gesteld.

Na aanmelding ontvangt u in september meer gedetailleerde programma- en bezoekersinformatie.

Bestimmungskurs Simuliidae (Kriebelmücken) - Puppen und Larven

02.11.2015–04.11.2015

Die Kriebelmücken sind in Deutschland mit 55 Arten vertreten und gehören aufgrund ihrer Bedeutung als Blutsauger und Krankheitsüberträger zu den weltweit am besten untersuchten Insektenfamilien. Die Larven spielen bei der Selbstreinigung der Fließgewässer eine wichtige Rolle, zu Massentfaltungen neigende Arten stellen zudem eine bedeutende Nahrungsgrundlage dar. Aufgrund ihrer Fähigkeit, alle Fließgewässertypen zu besiedeln, sind die Präimaginalstadien geeignete Zeigerorganismen für die Saprobie, die Gewässerversauerung oder für naturnahe Gewässerstrecken. Ihr Anteil in der DIN 38410-1 von 2004 und in der operationellen Taxaliste ist daher mit jeweils 37 Arten vergleichsweise sehr hoch.

Da insbesondere die Bearbeitung der charakteristischen Puppen bereits nach einer kurzen Einarbeitungszeit auf Artniveau vorgenommen werden kann, ist es Ziel des Kurses, die Puppen aller bestimmbarer Vertreter dieser Familie mit ihren diagnostischen Merkmalen an vorhandenem Kursmaterial unter Verwendung eines erweiterten Bestimmungsschlüssels darzustellen und abzugrenzen.

Darüber hinaus sollen im Kurs auch die bis auf Artniveau bestimmbar Larven vorgestellt und deren Bestimmung geübt werden.

Dozenten: Dr. Gunther Seitz und Brigitta Eiseler
Beitrag: € 345–375

Anmeldung:

Zur Organisation dieses Kurses verwenden wir spezielle Anmeldeformulare. Bitte fordern Sie diese an und melden Sie sich bitte nicht ausschließlich über unsere Website an.

http://www.gsi-bevensen.de/unsere_seminarangebote_seminar.php?sem_id=2201&da=2015-11-02&de=2015-11-04&bu=&fb=&kib=

Stel je voor

Hallo,

Ik ben Wim Kaijser en bezig met afstuderen aan de opleiding "Aquatische Ecotechnologie" aan de "Hogeschool Zeeland". Dit voer ik uit bij het "Waterschap Scheldestromen" in Zeeland, met een onderzoekje naar het effect van waterplanten op de macrofaunagemeenschap. Ik ben al sinds jongs af aan bezig met de kleine ongewervelde dieren. Ik ben vooral geïnteresseerd in de ecologie van macrofauna: welk habitat bewonen ze, komen ze onder relatief hoge of lage saprobie- of eutrofiëgraad voor, wat eten ze en hoe eten ze, waardoor zijn ze op deze manier geëvolueerd, etc. Ook ben ik graag bezig met het filosofische geheel achter beoordelingsmethoden aangezien we graag alles "goed" of "slecht" definiëren. Soms komen we zonder het te beseffen op filosofische gronden die we eigenlijk het liefst zouden vermijden, maar hierdoor ontstaan soms weer wel grappige, leuke en interessante discussies.

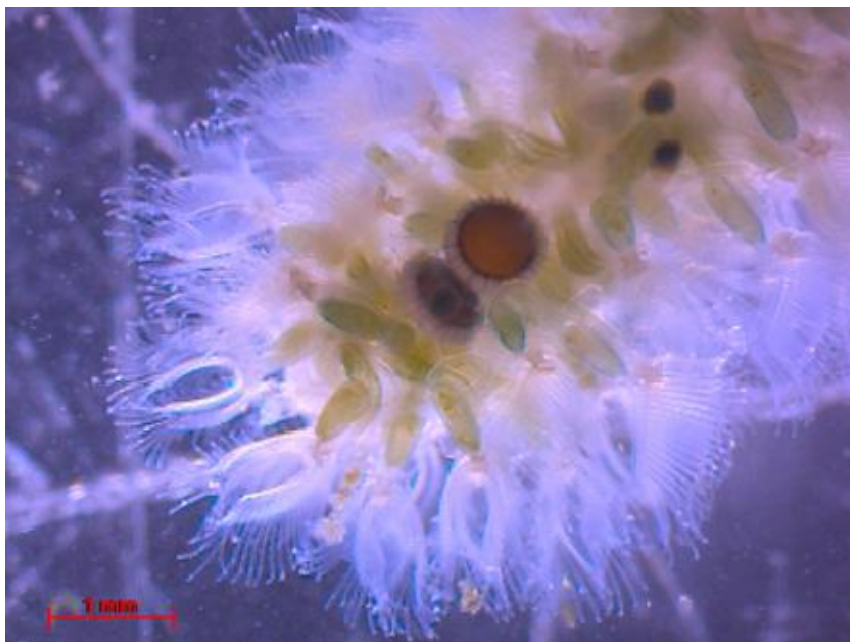
Groet, Wim Kaijser

Kunnen mosdiertjes in Het Baksche Ven jeukklachten veroorzaken?

Lidewij Servatius, AQUON-Leiden 25 juni 2015

In Het Baksche Ven hebben zwemmers last van jeuk, zie <http://www.hetbakscheven.nl/zwemmersjeuk>

AQUON heeft monsters genomen in Het Baksche Ven. In de monsters werd Kranswier (Chara) aangetroffen, maar ook het mosdiertje *Cristatella mucedo*.

Figuur 1 *Cristatella mucedo* uit Het Baksche Ven

Van mariene mosdiertjes is bekend dat ze jeuk kunnen veroorzaken. Vissers op de Doggersbank hadden na het ophalen van hun netten vaak last van jeukende uitslag op hun handen. Dit werd doggersbankjeuk genoemd. Na onderzoek bleek de huiduitslag een overgevoeligheidsreactie op een stof afkomstig van mosdiertjes te zijn. Zie ook: https://en.wikipedia.org/wiki/Dogger_Bank_itch

Kan *Cristatella mucedo* ook huidklachten veroorzaken? Heeft iemand daar weleens wat over gehoord? Of het zelf weleens ervaren?

We horen het graag! Mail naar L.servatius@aquon.nl of naar R.janissen@aquon.nl

Onderwaterwereld Veluwemeer

John van Schie (john.van.schie@rws.nl) stuurde de volgende foto's van het Veluwemeer in juni:

aasgarnalen

Dreissena kluitjes

Veldgids Rompgemeenschappen

Auteur: Joop Schaminée, John Janssen, Eddy Weeda e.a.

Het nieuwe standaardwerk over de flora van Nederland voor ecologen, beheerders, studenten en plantenliefhebbers. Deze veldgids is een logisch vervolg op de eerder verschenen 'Veldgids Planten-gemeenschappen van Nederland'. Beschrijft alle verarmde plantengemeenschappen, de romp- en derivaatgemeenschappen in Nederland.

Plantengemeenschappen zijn groepen van samen voorkomende plantensoorten typerend voor de grote verscheidenheid aan biotopen, zoals moeras, grasland, akker en bos. Plantengemeenschappen zeggen veel over waterhuishouding, bodem, klimaat en landgebruik.

Door intensivering zijn goed ontwikkelde plantengemeenschappen echter vrij zeldzaam geworden en verarmd. Dit zijn zogenaamde afgeleide gemeenschappen: de romp- en derivaatgemeenschappen. Ook daarvan is classificatie en identificatie van groot belang.

- inleiding over romp- en derivaatgemeenschappen
- beschrijft 260 Nederlandse romp- en derivaatgemeenschappen, ingedeeld naar biotoop (open water en moerassen; graslanden en heiden; kust en binnenlandse pionier milieus; ruigten, bossen en struwelen)
- helder overzicht van de overkoepelende vegetatieklassen
- per gemeenschap een beschrijving van ecologie en voorkomen in Nederland, plus een tabel met soortensamenstelling
- met talloze fraaie kleurenfoto's

'Het nieuwe standaardwerk voor ecologen, beheerders en plantenliefhebbers'

Vormt een logisch tweeluik met de Veldgids Plantengemeenschappen >> van Nederland. Samen zijn ze een handig hulpmiddel voor studenten, ecologen, beheerders en plantenliefhebbers.

ISBN: 9789050115162

Prijs: € 39,95

Verkrijgbaar in de boekhandel en via www.knnvuitgeverij.nl

Einde macrofaunanieuwsbrief 124